

Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
NILS WAHL
15 päivänä marraskuuta 2018¹

Asia C-118/17

Zsuzsanna Dunai
vastaan
ERSTE Bank Hungary Zrt.

(Ennakkoratkaisupyyntö – Budai Központi Kerületi Bíróság (Budan piirioikeus, Budapest, Unkari))

Ennakkoratkaisupyyntö – Direktiivi 93/13/ETY – Kuluttajasopimusten kohtuuttomat ehdot – Valuuttamääräiset luottosopimukset – Pätemättömiksi todetut kohtuuttomat sopimusehdot – Kansallinen lainsäädäntö, jolla pätemättömyys poistetaan muuttamalla sopimusten sisältöä – Sopimusten pysyminen muilta osin voimassa – Kyseisen jäsenvaltion ylimmän tuomioistuimen mahdollisuus antaa oikeuskäytäntöä yhdenmukaistavia ratkaisuja

Johdanto

1. Käsiteltävä asia on yksi monista, pääasiallisesti unkarilaisilta tuomioistuimilta tulleista ennakkoratkaisupyyntöistä, joissa tiedustellaan direktiivin 93/13/ETY² säännösten tulkintaa valuuttamääräisiin luottosopimuksiin sisältyvien sopimusehtojen pätevyyttä koskevissa riita-asioissa.
2. Käsiteltävän asian taustalla on kansallinen lainsäädäntö, jonka seurauksena näistä sopimuksista muun muassa todettiin pätemättömiksi ehdot, joilla luottolaitosten sallittiin määrätä omista kyseistä valuuttaa koskevista osto- ja myyntikursseistaan (valuuttakurssierotus tai spreadi). Lisäksi kyseisessä lainsäädännössä säädettiin, että sopimuspuoli voi vaatia tuomioistuinta jättämään soveltamatta tällaista yksittäistä sopimusehtoa mutta ei vaatia sitä toteamaan valuuttamääräistä luottosopimusta kokonaan pätemättömäksi.
3. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma viimeksi mainitun kiellon pätevydestä. Se pohtii, voiko se erityisesti direktiivillä 93/13 annetun suojan nojalla todeta pakkotäytäntöönpanomenettelyssä tutkittavakseen saatetun luottosopimuksen kokonaan pätemättömäksi, sillä sen käsityksen mukaan tällainen mahdollisuus palvelisi kuluttajan taloudellisia etuja.

¹ Alkuperäinen kieli: ranska.

² Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettu neuvoston direktiivi (EYVL 1993, L 95, s. 29), sellaisena kuin se on muutettuna 25.10.2011 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2011/83/EU (EUVL 2011, L 304, s. 64) (jäljempänä direktiivi 93/13).

4. Tässä ennakkoratkaisupyyntöissä unionin tuomioistuinta pyydetään antamaan jo aiemmin käsittelemiensä asioiden³ täydentämiseksi tiettyjä selvennyksiä siitä, miten laaja toimivalta kansallisilla tuomioistuimilla on direktiivin 93/13 tehokkuuden takaamiseksi puuttua kyseisiin sopimuksiin valuuttamääräisten luottojen erityisessä asiayhteydessä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

5. Direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohdassa säädetään, että ”tämän direktiivin säännökset eivät koske pakollisia lakeja tai asetuksia heijastavia sopimusehtoja – –”

6. Direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja.”

7. Direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden on kuluttajien ja kilpailevien elinkeinonharjoittajien edun vuoksi varmistettava, että on olemassa riittäviä ja tehokkaita keinoja kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.”

Unkarin lainsäädäntö

Unkarin perustuslaki

8. Unkarin perustuslain (Alaptörvény) 25 §:n 3 momentissa säädetään, että Kúria (ylin tuomioistuin, Unkari) ”varmistaa – – tuomioistuinten lain soveltamisen yhtenäisyyden ja antaa tuomioistuinta sitovia yhdenmukaistamiskäytäntöjä”.

Luottolaitoksista annettu laki

9. Luotto- ja rahoituslaitoksista annetun vuoden 1996 lain nro CXII (hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény, jäljempänä luottolaitoksista annettu laki) 213 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Kuluttajalle myönnettyä kulutus- tai asuntoluottoa koskeva sopimus, jossa ei mainita

– –

c) sopimukseen liittyvien kustannusten kokonaismäärää, korkoja, lisäkuluja ja näiden prosentteina ilmaistua vuosittaista arvoa,

– –

³ Kyse on muun muassa asioista, joissa annettiin 30.4.2014 tuomio Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), 20.9.2017 tuomio Andriuc ym. (C-186/16, EU:C:2017:703), 31.5.2018 tuomio Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367) ja 20.9.2018 tuomio OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750).

on pätemätön.”

DH1-laki

10. Rahalaitosten kuluttajien kanssa tekemiä lainasopimuksia koskevista asioissa annettuihin Kúrian yhdenmukaistamisratkaisuihin liittyvistä eräistä kysymyksistä vuonna 2014 annetun lain nro XXXVIII (Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény, jäljempänä DH1-laki) 1 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Tätä lakia sovelletaan kuluttajien kanssa 1.5.2004 alkaen aina tämän lain voimaantuloon saakka tehtyihin lainasopimuksiin. Tätä lakia sovellettaessa käsitteellä ’kuluttajan kanssa tehty lainasopimus’ tarkoitetaan mitä tahansa valuuttamääräistä luotto- tai lainasopimusta (joka on sidottu ulkomaan valuuttaan tai määritelty ulkomaan valuutassa mutta joka suoritetaan forinteissa) tai forintimääräistä luotto- tai lainasopimusta tai mitä tahansa rahalaitoksen ja kuluttajan välillä tehtyä rahoitusleasingsopimusta, johon sisältyy vakiomuotoisia sopimusehtoja tai mikä tahansa muu sopimusehto, josta ei ole neuvoteltu erikseen, ja joka sisältää 3 §:n 1 momentissa tai 4 §:n 1 momentissa säädetyn lausekkeen.”

11. DH1-lain 3 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Kuluttajan kanssa tehdyn luottosopimuksen ehto – erikseen neuvoteltuja ehtoja lukuun ottamatta – on pätemätön, jos sen mukaan rahalaitos määrää ostokurssin soveltamisesta laina- tai rahoitusleasingsopimuksen kohteen hankintaa varten tarkoitettuja varoja luovutettaessa, kun velan lyhennyksiin sovelletaan myyntikurssia tai jonkin muun tyyppistä vaihtokurssia kuin se, jota sovellettiin varoja luovutettaessa.

2. Edellä 1 momentissa tarkoitetun pätemättömän sopimusehdon sijasta sovelletaan, ellei 3 momentin säännöksistä muuta johdu, Unkarin keskuspankin kyseiselle valuutalle virallisesti vahvistamaa valuuttakurssia sekä varoja luovutettaessa että velkaa lyhennettäessä (maksuerät sekä valuuttamääräiset kustannukset, kulut ja palkkiot mukaan luettuina).”

DH2-laki

12. [DH1-laissa] vahvistetuista tilitystä koskevista ja eräistä muista säännöksistä vuonna 2014 annetun lain nro XL (Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény, jäljempänä DH2-laki) 37 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Tämän lain soveltamisalaan kuuluvien sopimusten osalta sopimuspuolet voivat vaatia tuomioistuimessa sopimuksen tai joidenkin sopimusehtojen (osittainen pätemättömyys) pätemättömyyden toteamista – pätemättömyyden perusteista riippumatta – vain siinä tapauksessa, että he vaativat samalla pätemättömyyden oikeudellisten seurausten määrittämistä (eli sopimuksen pätevyuden tai tehokkuuden toteamista tuomion antamishetkeen asti). Mikäli tällaista vaatimusta ei ole esitetty – ja virheiden korjaamiseen on annettu mahdollisuus, mutta sitä ei ole käytetty –, kannetta ei oteta tutkittavaksi, eikä asiakysymystä voida ratkaista. – –”

DH3-laki

13. Tietyistä kuluttajien kanssa tehtyjen valuuttamääräisten lainasopimusten valuutan muuntamiseen liittyvistä kysymyksistä ja niiden korkoja koskevista säännöistä vuonna 2014 annetun lain nro LXXVII (Az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény, jäljempänä DH3-laki) 10 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Kuluttajan kanssa tehdyn valuuttamääräisen tai valuuttaan perustuvan kiinnelainasopimuksen velkojana olevan rahalaitoksen on [DH2-lain] mukaisesti tilitysvelvollisuuden noudattamiselle asetetussa määräajassa muunnettava forinttimääräiseksi lainaksi valuuttamääräiseen tai valuuttaan perustuvaan kuluttajan kanssa tehtyyn kiinnelainasopimukseen perustuva velka tai kyseiseen sopimukseen perustuva kokonaisvelka (valuutassa perittävät korot, kulut, palkkiot ja kustannukset mukaan luettuina) soveltaen [DH2-lain] mukaisesti tehtyä tilitystä. Muuntamisessa käytetään seuraavista kahdesta kurssista sitä, joka on viitepäivänä kuluttajan kannalta suotuisampi:

- a) Unkarin keskuspankin kyseiselle valuutalle ajanjaksolla 16.6.2014–7.11.2014 virallisesti vahvistamien vaihtokurssien keskiarvo tai
- b) Unkarin keskuspankin kyseiselle valuutalle 7.11.2014 virallisesti vahvistama vaihtokurssi.”

14. Saman lain 15/A §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Kuluttajan kanssa tehdyn lainasopimuksen pätemättömyyden (tai osittaisen pätemättömyyden) toteamiseksi tai pätemättömyydestä johtuvien oikeudellisten seurausten määrittämiseksi vireille pannuissa ja vireillä olevissa menettelyissä on sovellettava tämän lain säännöksiä forinteiksi muuntamisesta myös valuuttamääräiseen lainasopimukseen tai valuuttaan perustuvaan lainasopimukseen perustuvan kuluttajan velan määrään, joka lasketaan [DH2-lain] mukaisesti tehdyn tilityksen perusteella.

2. Kuluttajalle tilityksen viitepäivänä forinttimääräisenä ilmoitetusta velasta vähennetään summa, jonka kuluttaja on maksanut takaisin tuomion antamispäivään mennessä.

3. Mikäli kuluttajan kanssa tehty lainasopimus todetaan päteväksi, [DH2-lain] nojalla toimitetun tilityksen mukaiset, sopimukseen perustuvat osapuolten oikeudet ja velvollisuudet on vahvistettava tämän lain säännösten mukaisesti.”

Pääasia, ennakkoratkaisukysymykset ja asian käsittely unionin tuomioistuimessa

15. Zsuzsanna Dunai teki 24.5.2007 vastaajana olevan pankin kanssa ulkomaan valuutan määräisen, tässä tapauksessa 115 573 Sveitsin frangin (CHF) määräisen lainasopimuksen.

16. Sopimuksen mukaan laina oli annettava kansallisessa valuutassa, tässä tapauksessa Unkarin forinteissa (HUF), ja sen määrä oli lainanantopäivänä sovelletun Sveitsin frangin ja Unkarin forintin välisen ostokurssin mukaan 14 734 000 Unkarin forinttia. Laina oli maksettava takaisin Unkarin forinteina, kuitenkin niin, että lyhennyserien vaihtokurssi määräytyisi Sveitsin frangin päivittäisen myyntikurssin mukaan. Valuuttakurssien vaihtelusta aiheutuva riski, tässä tapauksessa riski Unkarin forintin arvon romahtamisesta suhteessa Sveitsin frangiin, jäi lainansaajalle.

17. Sopimuspuolet sopivat julkisen notaarin vahvistamassa asiakirjassa, että jos velallinen jättäisi velvollisuutensa noudattamatta, kyseinen sopimus olisi täytäntöönpanokelpoinen ilman oikeudenkäyntimenettelyä Unkarin tuomioistuimessa.

18. Julkinen notaari määräsi 12.4.2016 sopimuksen pakkotäytäntöönpanosta pankin pyynnöstä.
19. Dunai vastusti 5.10.2016 ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa pakkotäytäntöönpanoa, koska hänen mukaansa sopimus oli pätemätön sen vuoksi, ettei siinä täsmennetty valuuttakurssierotusta eli lainan antamis- ja lyhennysajankohdan välisenä aikana sovellettavien vaihtokurssien välistä erotusta, mikä hänen mukaansa oli luottolaitoksista annetun lain 213 §:n 1 momentin c kohdan vastaista.
20. Pankki on vaatinut, että vaatimus hylätään.
21. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin mainitsee, että Unkarin lainsäätäjät antoi vuonna 2014 useita nyt käsiteltävään asiaan sovellettavia lakeja, joilla oli tarkoitus panna täytäntöön 30.4.2014 annetun tuomion Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) julistamisen jälkeen siviilioikeuden yhdenmukaisesta tulkinnasta valuuttamääräisten luottosopimusten alalla annettu Kúrian ratkaisu. Kyseisessä yhdenmukaistamisratkaisussa Kúria oli muun muassa todennut kohtuuttomiksi pääasiassa kyseessä olevaan lainasopimukseen sisältyvien kaltaiset ehdot, joiden mukaan lainan antamiseen sovelletaan ostokurssia ja lainan takaisinmaksuun myyntikurssia.
22. Kyseisillä lainmuutoksilla sopimuksista poistettiin ehdot, joilla pankin sallittiin määrätä omista valuutan osto- ja myyntikurssistaan, ja korvattiin ne Unkarin keskuspankin vahvistamilla virallisilla vaihtokurssilla. Tämän lainsäädäntötoimen seurauksena vaihtokurssien välinen erotus poistui.
23. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että tämän lainmuutoksen vuoksi se ei voi enää todeta valuuttamääräistä luottosopimusta pätemättömäksi, sillä lainmuutoksella poistetaan se tilanne, joka on aiheuttanut pätemättömyyden, mistä seuraa, että luottosopimus on pätevä ja että kuluttajalla on vastedes velvollisuus kantaa valuuttakurssivaihteluihin liittyvä taloudellinen riski. Koska kuluttaja on pannut tämän asian vireille pankkia vastaan nimenomaan sen vuoksi, että hän haluaa vapautua tästä velvollisuudesta, olisi kuluttajan etujen vastaista, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pysyttäisi kyseisen luottosopimuksen voimassa.
24. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan on selvää, että Unkarin lainsäätäjät on vuonna 2014 hyväksymillään laeilla nimenomaan muuttanut luottosopimusten sisältöä voidakseen myötävaikuttaa siihen, että tuomioistuimet antaisivat pankeille edullisia ratkaisuja. Se pohtii, onko tämä tilanne unionin tuomioistuimen direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdasta antaman tulkinnan mukainen.
25. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin myös katsoo, että siviilioikeuden yhdenmukaista tulkintaa koskevissa Kúrian ratkaisuissa, erityisesti 16.12.2013 annetussa ratkaisussa nro 6/2013 PJE, kielletään tuomioistuimia toteamasta pääasiassa kyseessä olevan kaltaisia lainasopimuksia pätemättömiksi. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, ettei näitä yhdenmukaistamisratkaisuja annettaessa varmisteta mahdollisuutta hakea muutosta lailla perustetulta tuomioistuimelta eikä oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevien vaatimusten noudattamista. Vaikka menettely ei ole kontradiktorinen, siinä annetaan ratkaisu, joka sitoo riita-asioita kontradiktorisissa menettelyissä käsitteleviä tuomioistuimia.
26. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin viittaa tässä yhteydessä Venetsian komission 90. täysistunnossaan (Venetsia, 16.–17.3.2012) tuomareiden oikeudellisesta asemasta ja palkkauksesta vuonna 2011 annetusta laista nro CLXII ja Unkarin tuomioistuinten organisaatiosta ja hallinnosta annetusta vuoden 2011 laista nro CLXI antaman lausunnon 69–75 kohtaan, joista ilmenee, että Unkarissa tämän yhdenmukaistamisprosessin yhteydessä annettavat ratkaisut ovat arveluttavia perusoikeuksien kannalta.

27. Tässä tilanteessa Budai Központi Kerületi Bíróság (Budan piirioikeus, Budapest, Unkari) on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- ”1) Onko unionin tuomioistuimen [30.4.2014 antaman tuomion Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282)] [tuomiolauselman] 3 kohtaa tulkittava siten, että kansallinen tuomioistuin voi korjata elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen sopimusehdon pätemättömyyden myös silloin, kun sopimuksen voimassapitäminen on kuluttajan taloudellisten intressien vastaista?
- 2) Soveltuuko jäsenvaltion parlamentin menettely, jossa se säätämällään lailla muuttaa samantyyppisiä yksityisoikeudellisia kuluttajasopimuksia, yhteen Euroopan unionille korkeatasoisen kuluttajansuojan turvaamiseksi myönnetyn toimivallan ja niiden unionin oikeuden peruseriaatteiden kanssa, jotka koskevat yhdenvertaisuutta lain edessä, syrjintäkieltoa, tehokasta oikeussuojaa ja oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin?

Jos edelliseen kysymykseen vastataan myöntävästi, soveltuuko jäsenvaltion parlamentin menettely, jossa se säätämällään lailla muuttaa valuuttamääräisten luottosopimusten eri osia kuluttajien suojaamiseksi mutta aiheuttaa tällä menettelyllä kuluttajien perusteltujen etujen vastaisen vaikutuksen, koska luottosopimus pysyy voimassa muutosten jälkeen ja koska kuluttajalla on velvollisuus edelleen kantaa kurssivaihteluista aiheutuva riski, yhteen [unionille] korkeatasoisen kuluttajansuojan turvaamiseksi myönnetyn toimivallan ja niiden unionin oikeuden peruseriaatteiden kanssa, jotka koskevat yhdenvertaisuutta lain edessä, syrjintäkieltoa, tehokasta oikeussuojaa ja oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin?

- 3) Kun kyse on kuluttajasopimusten sisällöstä, soveltuuko se, että jäsenvaltion ylimmän tuomioistuimen tuomareiden muodostama elin [jäljempänä yhdenmukaistamisneuvosto] ohjaa ennakkoratkaisukysymykset esittävän tuomioistuimen ratkaisutoimintaa niin kutsutuilla siviilioikeuden yhdenmukaista tulkintaa koskevilla ratkaisuilla, yhteen [unionille] korkeatasoisen kuluttajansuojan turvaamiseksi myönnetyn toimivallan ja niiden unionin oikeuden peruseriaatteiden kanssa, jotka koskevat siviilioikeudellisissa asioissa annettavaa tehokasta oikeussuojaa ja oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin?

Jos edelliseen kysymykseen vastataan myöntävästi, soveltuuko se, että jäsenvaltion yhdenmukaistamisneuvosto ohjaa ennakkoratkaisukysymykset esittävän tuomioistuimen ratkaisutoimintaa niin kutsutuilla siviilioikeuden yhdenmukaista tulkintaa koskevilla ratkaisuilla, yhteen [unionille] korkeatasoisen kuluttajansuojan turvaamiseksi myönnetyn toimivallan ja niiden unionin oikeuden peruseriaatteiden kanssa, jotka koskevat siviilioikeudellisissa asioissa annettavaa tehokasta oikeussuojaa ja oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, kun on niin, ettei kyseisen yhdenmukaistamisneuvoston tuomarijäsenien valinta tapahdu avoimesti ennalta määriteltyjen sääntöjen perusteella, että kyseisessä neuvostossa toimitettava menettely ei ole julkinen ja että sitä, millaisiin asiantuntijoihin ja mihin oikeuskirjallisuuteen on tukeuduttu ja miten eri jäsenet ovat äänestäneet (puolesta vai vastaan), ei ole jälkikäteen mahdollista todeta?”

Tapauksen tarkastelu

Alustavat huomautukset

28. Koska käsiteltävä asia on jatkoa erälle unionin tuomioistuimen aiemmin käsittelemille asioille,⁴ jotka koskivat direktiivin 93/13 soveltamisedellytyksiä Unkarissa suurin määrin tehtyjen valuuttamääräisten luottosopimusten erityisessä asiayhteydessä, mielestäni on aluksi paikallaan esitellä asian taustalla oleva lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö.

29. Lisäksi on syytä ottaa alustavasti kantaa siihen, ovatko ne ehdot, joiden pätevyys ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on kysymyksillään tarkoittanut kyseenalaistaa, tosiasiallisesti pakottavia lakeja tai asetuksia heijastavia sopimusehtoja, joita direktiivin säännökset eivät sen 1 artiklan 2 kohdan mukaan koske, tai direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja sopimuksen pääkohteen määrittelyä koskevia ehtoja.

Asiaa koskevan lainsäädännön ja oikeuskäytännön esittely

30. Muistutettakoon, että käsiteltävän ennakkoratkaisupyynnön yhteydessä riitautettu kansallinen lainsäädäntö hyväksyttiin 30.4.2014 annetun tuomion Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) julistamisen jälkeen.

31. Nähdäkseni tästä tuomiosta voidaan todeta kaksi keskeistä seikkaa.

32. Ensinnäkin unionin tuomioistuin lausui, ettei ”sopimuksen pääkohde” välttämättä kata elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen ulkomaan valuutan määräiseen luottosopimukseen sisältyvää sellaista sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, kuten pääasiassa kyseessä olleen kaltaista sopimusehtoa, jota luonnehtisin ”valuuttakurssierotusta” koskevaksi ehdoksi. Tällainen ehto voidaan todeta kohtuuttomaksi, ja sitä on näin ollen jätettävä soveltamatta.

33. Poiketen pääsäännöstä, jonka mukaan kansallisilla tuomioistuimilla ei ole toimivaltaa muuttaa tai korvata riidanalaisia ehtoja,⁵ unionin tuomioistuin toiseksi totesi, että pääasiassa kyseessä olleen kaltaisessa tilanteessa, jossa elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välinen sopimus ei voinut olla olemassa kohtuuttoman sopimusehdon poistamisen jälkeen – mistä kuluttajalle voisi aiheutua erityisen haitallisia seurauksia –, direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa oli tulkittava siten, että se ei ole esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jolla annetaan kansalliselle tuomioistuimelle mahdollisuus korjata kohtuuttoman sopimusehdon pätemättömyys korvaamalla se kansallisen oikeuden dispositiivisella säännöksellä.

34. Selvyyden vuoksi ja pysyvän ratkaisun löytämiseksi kuluttajien vireille panemien lukuisten oikeudenkäyntien yhteydessä Unkarin lainsäätäjät antoi DH1-, DH2- ja DH3-lait, joissa säädettiin Kúrian siviilioikeuden yhdenmukaisesta tulkinnasta tekemässään ratkaisussa nro 2/2014 PJE⁶ vahvistamien periaatteiden mukaisesti tietyistä muutoksista luottosopimuksiin aikaisemmin sovellettuihin kansallisiin oikeussääntöihin. Lainsäädännöllä pyrittiin ottamaan huomioon moninaiset kysymykset, joita unkarilaisissa tuomioistuimissa oli herännyt valuuttamääräisiin luottosopimuksiin sisältyvien ehtojen tarkastelussa.

4 Viitataan erityisesti asioihin, joissa annettiin 31.5.2018 tuomio Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367) ja 20.9.2018 tuomio OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750) ja joissa juuri asetettiin kyseenalaiseksi vuonna 2014 annettu Unkarin lainsäädäntö.

5 Ks. erityisesti tuomio 21.1.2015, Unicaja Banco ja Caixabank (C-482/13, C-484/13, C-485/13 ja C-487/13, EU:C:2015:21, 28 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) ja tuomio 26.1.2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, 71 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

6 Magyar Közlöny 2014/91, s. 10975.

35. Vaikka unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä ei siis sinänsä edellytettykään tämän uuden lainsäädännön antamista, se selittyy pyrkimyksellä yksinkertaistaa ja nopeuttaa tällaisten riita-asioiden käsittelyä.⁷

36. Kyseisessä lainsäädännössä määrättiin poistamaan valuuttamääräisistä luottosopimuksista ehdot, joilla luottolaitoksen sallittiin määrätä omista valuutan osto- ja myyntikursseistaan. Siinä myös velvoitettiin korvaamaan tämänkaltaiset ehdot taannehtivin vaikutuksin muotoilulla, jossa säädetään Unkarin keskuspankin kyseiselle valuutalle virallisesti vahvistaman valuuttakurssin soveltamisesta.

37. Unkarin lainsäätäjä siis käytännössä korjasi *valuuttakurssierotuksen* soveltamisesta syntyneet ongelmat toteamalla kyseiset sopimusehdot pätemättömiksi ja muuttamalla niitä lainsäädäntöteitse.

38. Nämä ehdot on erotettava selvästi sellaisista valuuttamääräisiin luottosopimuksiin sisältyvistä ehdoista, joissa määrätään luoton takaisinmaksusta tietyssä valuutassa. Jälkimmäiset, joista aiheutuu väistämättä valuuttakurssiriski, ovat lähtökohtaisesti näiden sopimusten olennaisia osia ja voivat siten koskea sen pääkohteen määrittelyä.⁸

39. Tämä vahvistettiin asiassa, jossa annettiin 20.9.2017 tuomio *Andriciuc ym.* (C-186/16, EU:C:2017:703).

40. Viimeksi mainitussa tuomiossa, jossa vastattiin *Curtea de Apel Oradean* (Oradean ylioikeus, Romania) esittämään ennakkoratkaisupyyntöön, unionin tuomioistuin ilmaisi selvästi, että direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu käsite ”sopimuksen pääkohde” kattaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen ulkomaanvaluutan määräiseen lainasopimukseen otetun sopimusehdon, josta ei ole erikseen neuvoteltu ja jonka mukaan laina on maksettava takaisin samassa ulkomaanvaluutassa, jossa se on otettu, jos tässä sopimusehdossa vahvistetaan sopimuksen olennainen suoritus, joka määrittää tätä sopimusta. Tätä sopimusehtoa ei voida siten pitää kohtuuttomana, jos se on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.⁹

41. Vaikuttaa siltä, että Unkarin uuden lainsäädäntöjärjestelmän yhteensoveltuvuus direktiivin 93/13 kanssa on myöhemmin kyseenalaistettu kahdessa muussakin ennakkoratkaisumenettelyssä.

42. Erityisesti asiassa, jossa annettiin 31.5.2018 tuomio *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367), unionin tuomioistuimelta tiedusteltiin, oliko direktiivin 93/13 7 artikla esteenä tälle 30.4.2014 annetun tuomion *Kásler ja Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) julistamisen jälkeen annetulle Unkarin lainsäädännölle, jossa säädetään menettelyllisistä erityisvaatimuksista niiden kuluttajien kanteille, jotka ovat tehneet valuuttamääräisen lainasopimuksen, johon sisältyy ehto, jossa määrätään lainattavien varojen luovuttamiseen sovellettavan vaihtokurssin ja lainan takaisinmaksuun sovellettavan vaihtokurssin välisestä erotuksesta, ja/tai ehto, jossa määrätään lainanantajan yksipuolisesta oikeudesta muuttaa sopimusta mahdollistamalla korkotason, kulujen tai palkkioiden korottaminen.

7 Ks. erityisesti ratkaisuehdotukseni *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:9, 52 ja 53 kohta).

8 Ks. vastaavasti ratkaisuehdotukseni *Kásler ja Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:85, 60–65 kohta). Huomautettakoon, että *Kúria* on ratkaisussaan nro 2/2014 PJE katsonut, että ”kuluttajan kanssa tehdyn valuuttamääräisen lainasopimuksen ehto, jonka mukaan kuluttaja vastaa valuuttakurssiriskistä rajoituksetta – vastikkeena edullisemmasta korkokannasta – on sopimuksen pääkohdetta määrittelevä ehto, jonka kohtuuttomuutta ei periaatteessa voida tutkia. Tällaisen ehdon kohtuuttomuus voidaan tutkia ja todeta ainoastaan, jos sopimuksen sisältö ei sopimuksen tekohetkellä sekä sopimuksen teksti että rahalaitokselta saadut tiedot huomioon ottaen ollut tavanomaisesti valistuneen, kohtuullisen tarkkaavaisen ja huolellisen keskivertokuluttajan kannalta katsoen selkeä ja ymmärrettävä. Valuuttakurssiriskiä liittyvät sopimusehdot ovat kohtuuttomia, ja sopimus on näin ollen kokonaan tai osittain pätemätön, kun kuluttaja voi rahalaitokselta saatujen puutteellisten tietojen tai näiden tietojen saannin viivästyksen takia perustellusti luulla, ettei valuuttakurssiriski ole todellinen tai että hän vastaa siitä rajoitetusti”.

9 Ks. tuomio 20.9.2017, *Andriciuc ym.* (C-186/16, EU:C:2017:703, 41 kohta).

43. Unionin tuomioistuin vastasi tähän kieltävästi ja täsmensi, ettei direktiivin 93/13 7 artikla ollut esteenä riidanalaiselle lainsäädännölle, ”kunhan tällaiseen sopimukseen sisältyvien ehtojen kohtuuttomaksi toteamisen avulla voidaan palauttaa se oikeudellinen ja tosiasiallinen tilanne, jossa kuluttaja olisi ollut, ellei mainittuja kohtuuttomia ehtoja olisi ollut”.¹⁰ Huomattakoon, että unionin tuomioistuin otti tässä yhteydessä huomioon sen, että Unkarin lainsäätäjät oli etenkin DH1- ja DH2-laeilla pyrkinyt paitsi helpottamaan valuuttamääräisten luottosopimusten valuuttakurssierotusta koskevien ehtojen kohtuuttomuuden toteamista myös nopeuttamaan ja yksinkertaistamaan menettelyjä, joita unkarilaisten tuomioistuinten on noudatettava.¹¹

44. Vaikka, kuten DH1-lain 3 §:n 1 momentin ja 4 §:n 1 momentin sanamuodosta ilmenee, Unkarin lainsäätäjän tarkoituksena oli määritellä kohtuuttomiksi ainoastaan kahdenlaiset kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisiin valuuttamääräisiin luottosopimuksiin tavanomaisesti sisältyneet ehdot, nimittäin kurssierotusta koskevat ehdot ja ehdot, joissa määrätään lainantajan yksipuolisesta oikeudesta muuttaa sopimusta,¹² kansallisilla tuomioistuimilla on kuitenkin edelleen toimivalta tutkia näihin sopimuksiin sisältyvien muiden ehtojen kohtuuttomuus, myös sopimuksen pääkohteen määrittelevien ehtojen kohtuuttomuus, jos ne katsovat, ettei näitä ehtoja ole laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.

45. Unionin tuomioistuin vahvisti äskettäin Unkarin lainsäädännön pätevyydestä antamansa arvion 20.9.2018 antamassaan tuomiossa OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750), jossa se täsmensi, että direktiivin 93/13 4 artiklaa on tulkittava siten, että se velvoittaa arvioimaan sopimusehtojen selkeyttä ja ymmärrettävyyttä ottamalla huomioon kaikki sopimuksen tekoon sopimuksentekohetkellä liittyneet olosuhteet ja kaikki muut sopimuksen ehdot, siitä huolimatta, että kansallinen lainsäätäjät on myöhemmin todennut jotkut näistä ehdoista kohtuuttomiksi tai lähtenyt tällaisesta olettamasta ja sillä perusteella todennut ne pätemättömiksi.¹³

46. Nämä eri tuomiot vahvistavat, että vaikka kohtuuttomien ehtojen pätemättömyyden tutkiminen ja toteaminen onkin pakottava vaatimus, kansallinen tuomioistuin ei ole toimivaltainen toteamaan valuuttamääräistä luottosopimusta kokonaisuudessaan pätemättömäksi. Kansallisen tuomioistuimen on siis todettava, että valuuttakurssierotusta koskeva ehto on kohtuuton, ja siten korvattava se kansallisen oikeuden dispositiivisella säännöksellä, mutta se ei tässä yhteydessä voi kyseenalaistaa valuuttakurssiriskiä koskevia olennaisia sopimusehtoja.

47. Nähdäkseni ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii käsiteltävässä asiassa kiistämään juuri tämän näkemyksen. Tarkastelen sitä seuraavaksi.

Direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen pakottavien säännösten olemassaolo

48. Vaikka ennakkoratkaisupyynnössä ei nimenomaisesti käsitelläkään tätä kysymystä, on seuraavaksi määritettävä, kuuluuko pääosin DH1-, DH2- ja DH3-lakeihin sisältyvä riidanalainen lainsäädäntö direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan vai onko näitä lakeja pidettävä pikemminkin toimenpiteinä, joita jäsenvaltioilla on toimivalta toteuttaa direktiivin noudattamisen varmistamiseksi.

49. Huomautettakoon, että käsiteltävälle asialle ja 20.9.2018 annettuun tuomioon OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750) johtaneelle asialle on yhteistä se, että ne molemmat koskevat edellä mainitun, DH1-, DH2- ja DH3-laeista muodostuvan lainsäädännön vaikutuksia.

10 Ks. tuomio 31.5.2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, 55 kohta).

11 Ks. tuomio 31.5.2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, 45 kohta).

12 Ks. tuomio 31.5.2018, Sziber (C-483/16, EU:C:2018:367, 44 kohta).

13 Ks. tuomio 20.9.2018, OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750, 83 kohta).

50. Asiassa, jossa annettiin 20.9.2018 tuomio OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750), oli kuitenkin kyse erityisesti siitä, miltä osin valuuttakurssiriskin ottamista koskevat sopimusehdot, joista oli tullut osa sopimusta Unkarin lainsäätäjän puututtua tilanteeseen, voisivat kuulua direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan. Käsiteltävässä asiassa on sitä vastoin määritettävä, voidaanko direktiivin 93/13 mukaisena pitää jäsenvaltion lainsäädäntöä, jossa todetaan kohtuuttomat sopimusehdot pätemättömiksi ja muutetaan niitä pankkien laajalti noudattamien sopimattomien kaupallisten menettelyjen lopettamiseksi mutta jossa ei kuitenkaan todeta kyseisiä luottosopimuksia kokonaisuudessaan pätemättömiksi, jolloin valuuttakurssiriski jää edelleen kuluttajalle. Näissä asioissa esitettyjen ennakkoratkaisukysymysten välillä on siten ilmeinen yhteys.

51. Samalla on selvitettävä, sovelletaanko käsiteltävässä asiassa direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohtaa.

52. Totean 20.9.2018 annetussa tuomiossa OTP Bank ja OTP Faktoring (C-51/17, EU:C:2018:750) esitettyjen (toiseen ennakkoratkaisukysymykseen esitetystä vastauksesta ilmenevien) periaatteiden mukaisesti, että direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohdan soveltaminen on käsiteltävässä asiassa suljettava pois.

53. Kuten unionin tuomioistuin totesi edellä mainitun tuomion 50 kohdassa, valuuttakurssiriski johtuu kyseessä olevan lainasopimuksen luonteesta itsestään. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämien tietojen mukaan valuuttakurssiriskin jääminen kuluttajalle johtuu ainakin osittain myös DH1-lain 3 §:n 2 momentin, luettuna yhdessä DH3-lain 10 §:n kanssa, soveltamisesta, koska näillä kansallisilla oikeussäännöillä muutetaan voimassa olevia sopimuksia suoraan lain nojalla siten, että sen valuutan vaihtokurssi, jonka määräisenä lainasopimus on tehty, korvataan Unkarin keskuspankin vahvistamalla virallisella vaihtokurssilla.

54. Unionin tuomioistuin totesi, että korvaamalla DH1-lain 3 §:n 2 momentin ja DH3-lain 10 §:n nojalla kurssierotusta koskevan ehdon ehdolla, jonka mukaan sopimuspuolten välisessä suhteessa sovelletaan eräpäivänä voimassa olevaa, Unkarin keskuspankin vahvistamaa vaihtokurssia, kansallinen lainsäätävä on halunnut määrittellä tietyt edellytykset, jotka koskevat valuuttamääräisiin luottosopimuksiin sisältyviä velvoitteita (ks. tuomio 20.9.2018, OTP Bank ja OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, 62 kohta). Nämä ehdot, joissa heijastuvat pakottavat säännökset, eivät siten voi kuulua direktiivin soveltamisalaan (ks. tuomion 64 kohta).

55. Tämä toteamus ei kuitenkaan päde muihin sopimusehtoihin, kuten valuuttakurssiriskiä koskeviin ehtoihin (tuomion 65 kohta). Unionin tuomioistuimen analyysin mukaan DH1-lain 3 §:n 2 momenttiin ja DH3-lain 10 §:ään perustuvilla muutoksilla ei ole haluttu ratkaista kaikkia valuuttakurssiriskiä liittyviä kysymyksiä.

56. Direktiivin 93/13 1 artiklan 2 kohtaa ei siten ole sovellettava mihinkään muihin kuin *valuuttakurssierotusta* koskeviin sopimusehtoihin.

57. Pääasiassa tästä seuraa, että koska ei voida suoralta kädeltä sulkea pois sitä, että kysymys valuuttakurssiriskin määrittämisestä koskevien sopimusehtojen soveltamisesta on yhä ajankohtainen ja kuuluu direktiivin 93/13 soveltamisalaan, kansallisen tuomioistuimen esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin on hyvinkin aiheellista vastata.

Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

58. Ensimmäisessä ennakkoratkaisukysymyksessään kansallinen tuomioistuin lähinnä tiedustelee, onko kansallisen tuomioistuimen mahdollista erityisesti direktiivillä 93/13 annetun suojan nojalla todeta kokonaisuudessaan pätemättömäksi luottosopimus, jonka voimassa pitäminen olisi sen käsityksen mukaan kuluttajan taloudellisten intressien vastaista.

59. Se pohtii 30.4.2014 annetun tuomion Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) tuomiolauselman 3 kohdan ulottuvuutta, sillä kyseisen kohdan mukaan ”direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että pääasian kaltaisessa tilanteessa, jossa elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välinen sopimus ei voi olla olemassa kohtuuttoman sopimusehdon poistamisen jälkeen, tämä säännös ei ole esteenä kansalliselle oikeuden säännökselle, jolla annetaan kansalliselle tuomioistuimelle mahdollisuus korjata tämän sopimusehdon pätemättömyys korvaamalla se kansallisen oikeuden dispositiivisella säännöksellä”.

60. Huomattakoon, että kyseisessä tuomiossa unionin tuomioistuin palautti mieliin oikeuskäytäntönsä,¹⁴ josta ilmenee, että direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan perusteella kansalliset tuomioistuimet eivät lähtökohtaisesti saa täydentää kohtuuttomaksi todettua sopimusehtoa muuttamalla sen sisältöä. Niiden on ainoastaan jätettävä soveltamatta kohtuutonta sopimusehtoa, jotta ehdolla ei ole sitovia vaikutuksia kuluttajaan nähden.

61. Sopimuksen pitää siis säilyä pääsääntöisesti muuttamattomana lukuun ottamatta kohtuuttomien ehtojen poistamista siltä osin kuin tällainen sopimuksen pysyttäminen on kansallisen oikeuden säännösten mukaan *oikeudellisesti* mahdollista.

62. Niiden tilanteiden lisäksi, joissa sopimuksen pysyttäminen ei ole oikeudellisesti mahdollista, on olemassa tilanteita, joissa sopimuksen pätemättömäksi toteaminen vaarantaisi direktiivillä 93/13 tavoiteltua ehkäisevää vaikutusta.

63. Nimenomaan tästä syystä unionin tuomioistuin lievensi edellä mainittua pääsääntöä 30.4.2014 antamassaan tuomiossa Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282). Siinä oli kyseessä sopimus, jonka täytäntöönpano olisi käynyt pätemättömien sopimusehtojen poistamisen jälkeen mahdottomaksi – ellei näitä ehtoja olisi korvattu laeilla tai asetuksilla.

64. Kuten 30.4.2014 annetun tuomion Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) 85 kohdasta ilmenee, siinä omaksuttu ratkaisu perustui unionin tuomioistuimen pyrkimykseen suojata kuluttajaa sopimuksen pätemättömäksi toteamisen kielteisiltä seurauksilta sallimalla sellaisen kansallisen lainsäädännön soveltaminen, jonka mukaan kuluttajaluottosopimuksen pätemättömät ehdot oli mahdollista korvata kansallisen oikeuden dispositiivisella säännöksellä.

65. Unionin tuomioistuin muistutti päättyessään, että säännöksellä pyrittiin palauttamaan sopimuspuolten välille todellinen tasapaino, mikä tarkoitti, että siinä otettiin huomioon erityisesti kuluttajien edut horjuttamatta kuitenkaan sopimussuhteen tasapainoa tai tarvitsematta purkaa koko sopimusta.¹⁵

66. Kyseistä 30.4.2014 annettua tuomiota Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) tarkasti luettaessa ilmenee selvästi, että periaate, jonka mukaan sopimuksen on säilyttävä tavallisesti muuttamattomana – lukuun ottamatta kohtuuttomiksi todettujen ehtojen poistamista – pätee edelleen.

67. Tähän pääsääntöön sallitulle poikkeukselle, jonka mukaan kansallisella tuomioistuimella on mahdollisuus korjata sopimusehdon pätemättömyys korvaamalla se kansallisen oikeuden dispositiivisella säännöksellä, asetetaan kyseisessä tuomiossa tiettyjä edellytyksiä. Ensinnäkin korvaamisesta on seurattava, että ”sopimus voi olla edelleen olemassa [kohtuuttoman] sopimusehdon

¹⁴ Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen alaviitteessä 5 mainittu oikeuskäytäntö.

¹⁵ Ks. vastaavasti tuomio 30.5.2013, Jörös (C-397/11, EU:C:2013:340, 46 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

poistamisesta huolimatta” ja ”sita osapuolia”.¹⁶ Jos kansallinen tuomioistuin olisi toiseksi velvollinen toteamaan koko sopimuksen pätemättömäksi, korvaamisen seurauksena tulee olla sen välttäminen, että kuluttajalle voisi aiheutua ”erityisen haitallisia seurauksia, jolloin sopimuksen pätemättömäksi toteamisesta johtuva ehkäisevä vaikutus saattaisi vaarantua”.¹⁷

68. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen käsiteltävässä asiassa esittämä kysymys perustuu siihen oletamaan, että kuluttajan kannalta on taloudellisesti edullisempaa, että kansallinen tuomioistuin toteaa koko sopimuksen pätemättömäksi sen sijaan, että se pysyttää sopimuksen voimassa poistettuaan siitä kaikki kohtuuttomat sopimusehdot. Tässä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tulkitsee 30.4.2014 annetun tuomion Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) tuomiolauselmaan 3 kohtaa vääristyneesti ja virheellisesti.

69. Kuten nimittäin unionin tuomioistuin kyseisessä tuomiossa korosti, koko sopimuksen pätemättömäksi toteamisesta seuraa lähtökohtaisesti jäljellä olevan lainan summan erääntyminen välittömästi maksettavaksi sellaisen suuruisena, että tämä summa saattaisi ylittää kuluttajan maksukyvyn, ja siten negatiivinen seuraamus pikemminkin kuluttajalle kuin velkojalle, jota tämän seurauksena ei kannustettaisi luopumaan sisällyttämästä tällaisia sopimusehtoja tarjoamiinsa sopimuksiin.¹⁸

70. Näin ollen on todettava, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii käsiteltävässä asiassa käyttämään 30.4.2014 annettua tuomiota Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) oikeuttaakseen sellaisen ratkaisun, joka olisi vastoin kyseisestä tuomiosta ilmenevää ratkaisua, eli sopimuksen toteamisen kokonaisuudessaan pätemättömäksi.

71. Lähemmin tarkasteltuna ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin vaikuttaa pitävän kuluttajalle haitallisena sitä, että jos kansallinen tuomioistuin pysyttää sopimuksen soveltamalla kansallisen oikeuden dispositiivisia säännöksiä, *valuuttakurssiriskistä* aiheutuvat tappiot jäävät kuluttajan vastattaviksi.

72. Tämä on kuitenkin hyvin yksipuolinen näkökulma, eikä siinä oteta huomioon kaikkia kuluttajan taloudellisia etuja. Valuuttakurssiriskistä aiheutuvia tappioita ei nimittäin voida tarkastella erillään, sillä sopimuksesta kokonaisuutena seuraavia taloudellisia etuja ja haittoja voidaan arvioida vain ottamalla huomioon kaikki sopimuksen tekemiseen liittyneet seikat.

73. Tästä on tärkeää muistuttaa, että sopimusehdon kohtuuttomuutta – ja sitä, aiheuttaako kyseinen sopimusehto direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun ”huomattavan epätasapainon” osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille kuluttajan vahingoksi – on arvioitava kyseessä olevan *sopimuksen tekohetken kannalta* ja ottaen huomioon kaikki seikat, joista elinkeinonharjoittaja saattoi olla sopimuksen tekohetkellä tietoinen ja jotka olivat omiaan vaikuttamaan tämän sopimuksen myöhempään täyttämiseen.¹⁹ Tämä arviointi ei voi missään tapauksessa perustua sopimuksen tekemisen jälkeisiin tapahtumiin, jotka eivät riipu lainasopimuksen kummankaan osapuolen tahdosta, kuten valuuttakurssin vaihteluun.²⁰

¹⁶ Tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 81 kohta).

¹⁷ Tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 83 kohta).

¹⁸ Ks. tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 84 kohta).

¹⁹ Ks. tuomio 20.9.2017, Andriuc ym. (C-186/16, EU:C:2017:703, 58 kohta).

²⁰ Ks. ratkaisuehdotukseni Andriuc ym. (C-186/16, EU:C:2017:313, 85 ja 86 kohta).

74. Vaikka sitä paitsi voitaisiinkin pätevästi väittää, että riidanalaisen luottosopimuksen toteaminen kokonaisuudessaan pätemättömäksi voi sopimuksesta väitetysti aiheutuvan valuuttakurssiriskin poistumisen takia olla kuluttajan taloudellisten intressien mukaista – mikä siis ei pidä paikkaansa –, on muistutettava, ettei tämä seikka ole suinkaan ainoa ratkaiseva peruste eikä sillä voida perustella luottosopimuksen pätemättömäksi toteamista kokonaisuudessaan siinä tarkoituksessa, että väitetysti varmistetaan direktiivillä 93/13 annetun suojan tehokkuus.

75. Kuten nimittäin unionin tuomioistuimella on jo ollut tilaisuus todeta, unionin lainsäätäjän tavoittelemana päämääränä direktiivin 93/13 yhteydessä on palauttaa tasapaino sopimuspuolten välille pitämällä lähtökohtaisesti samalla koko sopimus edelleen voimassa eikä todeta pätemättömäksi kaikkia niitä sopimuksia, jotka sisältävät kohtuuttomia ehtoja.

76. Niistä perusteista, joiden nojalla voidaan arvioida, voiko sopimus tosiasiallisesti olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja, unionin tuomioistuin on todennut, että sekä direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan sanamuoto että taloudellisten toimintojen oikeusvarmuutta koskevat vaatimukset puoltavat objektiivista lähestymistapaa kyseistä säännöstä tulkittaessa, joten toisen osapuolen – tässä tapauksessa kuluttajan – tilannetta ei voida pitää sellaisena ratkaisevana arviointiperusteena, joka määrittää sopimuksen tulevan kohtalon.

77. Direktiiviä 93/13 ei näin ollen voida tulkita siten, että arvioitaessa sitä, voiko sopimus, jossa on yksi tai useampi kohtuuton ehto, olla voimassa ilman mainittuja ehtoja, asiaa käsittelevä tuomioistuin voisi nojautua yksinomaan siihen, että mainitun sopimuksen toteaminen kokonaisuudessaan pätemättömäksi on kuluttajan kannalta mahdollisesti edullista.²¹

78. Vaikka direktiivi 93/13, jossa säädetään ainoastaan vähimmäistason yhdenmukaistamisesta, ei estäkään jäsenvaltiota säätämästä unionin oikeuden mukaisesti, että kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välinen sopimus, joka sisältää yhden tai useampia kohtuuttomia ehtoja, on todettava kokonaisuudessaan pätemättömäksi, jos tällä voidaan varmistaa parempi kuluttajasuoja, on todettava, ettei Unkarin vuonna 2014 antamalla valuuttamääräisiä lainoja koskevalla lainsäädännöllä pyritä kyseisten sopimusten pätemättömäksi toteamiseen vaan niiden pysyttämiseen, mikä on unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä annetun tulkinnan mukainen näkemys.

79. Tässä yhteydessä on korostettava, että kansallisten tuomioistuinten mahdollisuuden korvata sopimusehdot on oltava rajallinen, jottei vaaranneta direktiivin 93/13 7 artiklassa tarkoitettua pitkän aikavälin tavoitetta eli kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamista elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.²²

80. Mikäli kansallinen tuomioistuin voisi muuttaa tällaisissa sopimuksissa olevien kohtuuttomien ehtojen sisältöä, tällainen mahdollisuus saattaisi vaarantaa tämän pitkän aikavälin tavoitteen toteutumisen. Tämä mahdollisuus nimittäin myötävaikuttaisi sen ehkäisevän vaikutuksen poistumiseen, joka kohdistetaan elinkeinonharjoittajiin jättämällä yksinkertaisesti soveltamatta tällaisia kohtuuttomia ehtoja kuluttajiin nähden, koska elinkeinonharjoittajilla olisi houkutus jatkaa tällaisten ehtojen käyttämistä tietoisina siitä, että vaikka ehdot julistettaisiin pätemättömiksi, kansallinen tuomioistuin voisi kuitenkin täydentää sopimusta tarvittavilta osin näiden elinkeinonharjoittajien etujen takaamiseksi.²³

21 Ks. erityisesti tuomio 15.3.2012, Pereničová ja Perenič (C-453/10, EU:C:2012:144, 31–33 kohta).

22 Ks. erityisesti tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 79 ja 84 kohta). Siltä osin kuin on kyse mahdollisuudesta rajata ajallisesti ne palauttamista koskevat vaikutukset, jotka liittyvät elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen sopimukseen sisältyvän ehdon kohtuuttomuuden toteamiseen tuomioistuimessa, vain niihin summiin, jotka on maksettu perusteettomasti tällaisen ehdon perusteella sen ratkaisun antamisen jälkeen, jolla tuomioistuin on todennut kohtuuttomuuden, ks. erityisesti tuomio 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo ym. (C-154/15, C-307/15 ja C-308/15, EU:C:2016:980, 63–73 kohta).

23 Ks. tuomio 21.1.2015, Unicaja Banco ja Caixabank (C-482/13, C-484/13, C-485/13 ja C-487/13, EU:C:2015:21, 31 kohta).

81. Edellä esitetty huomioon ottaen ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava, että direktiiviä 93/13 on tulkittava siten, ettei se ole esteenä kansalliselle säännökselle, jolla silloin, kun kuluttajasopimus on osittain pätemätön, koska jokin sen ehdoista on todettu kohtuuttomaksi, pyritään pitämään sopimus lähtökohtaisesti voimassa ilman kohtuutonta ehtoa. Kansallinen tuomioistuin ei voi korjata elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen sopimukseen sisältyvän sopimusehdon pätemättömyyttä pelkästään sillä perusteella, että sopimuksen voimassa pitäminen olisi väitetyt kuluttajan taloudellisten intressien vastaista.

Toinen ennakkoratkaisukysymys

82. Toinen ennakkoratkaisukysymys on ilmeisesti ymmärrettävä siten, että sillä pyritään selvittämään, onko vuonna 2014 annettu Unkarin lainsäädäntö, jolla tietyt sopimusehtoja muutettiin lainsäädäntöteitse, yhteensopiva direktiivin 93/13 säännösten kanssa.

83. Tästä on edellä esitettyjen toteamusten mukaisesti riittävää muistuttaa, että koska direktiivin 93/13 6 artiklan 1 kohdan tavoitteena on etenkin oikeusvarmuuden vuoksi pysyttää luottosopimukset voimassa, jos se vielä kohtuuttomiksi todettujen ehtojen poistamisen jälkeen on oikeudellisesti mahdollista, minkään ei pitäisi olla esteenä sille, että kansallinen tuomioistuin toteaa tietyt kohtuuttomat sopimusehdot mutta ei itse sopimusta pätemättömiksi.

84. Minkään ei myöskään pitäisi olla esteenä sille, että lainsäätäjät toteaa tietyt kohtuuttomat sopimusehdot pätemättömiksi antamalla lakeja, joiden tavoitteena on lopettaa pankkien laajalti noudattamat sopimattomat kaupalliset käytännöt, muttei kuitenkaan toteaa itse sopimuksia pätemättömiksi.

85. Käsiteltävässä asiassa vaikuttaa siltä, että Unkarin lainsäätäjät päätti DH1-, DH2- ja DH3-lait antamalla määritellä sääntelykehyksen kohtuuttomien sopimusehtojen poistamiseksi valuuttamääräisistä luottosopimuksista, joiden käyttö oli Unkarissa laajalle levinnyttä ja joista oli nostettu unkarilaisissa tuomioistuimissa lukuisia kanteita.

86. Tämä on, kuten direktiivin 93/13 7 artiklan 1 kohdasta luettuna yhdessä johdanto-osan 24 perustelukappaleen kanssa ilmenee, yksi niistä menettelyistä, joihin jäsenvaltiot voivat turvautua kohtuuttomien ehtojen käytön lopettamiseksi elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisissä sopimuksissa.²⁴

87. Seuraavaksi on tarkistettava, ettei näissä kansallisissa oikeussäännöissä ole jätetty noudattamatta tehokkuusperiaatetta eli ettei niillä tehdä unionin oikeudessa annettujen kuluttajaoikeuksien käyttämistä käytännössä mahdottomaksi tai suhteettoman vaikeaksi.

²⁴ Ks. erityisesti tuomio 30.4.2014, Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, 78 kohta oikeuskäytäntöviittauksiin).

88. Tästä on huomautettava, että DH1-laki annettiin, jotta yhdenmukaistamisratkaisussa nro 2/2014 PJE vahvistettujen periaatteiden sitovuus ei pätsi pelkästään tuomioistuimiin, vaan niitä voitaisiin soveltaa myös suoraan.²⁵ Kuten DH1-lain perustelujen 4 kohdasta²⁶ ilmenee, lainsäätäjän tarkoituksena oli ottaa tässä yhteydessä huomioon unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö ja erityisesti 30.4.2014 annetun tuomion Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) tuomiolauselman 3 kohta.

89. DH1-lain sanamuodosta ilmenee, että se koskee ainoastaan seurauksia, joita aiheutuu siitä, että luottosopimukseen perustuviin kuluttajan maksuvelvoitteisiin sovelletaan eri vaihtokurssia kuin luoton antamiseen. Sen säännöksillä on oikeusvaikutuksia ainoastaan suhteessa tähän kohtuuttomaan sopimusehtoon, joten niillä ei suinkaan estetä kuluttajaa vaatimasta väitetyn kohtuuttoman sopimusehdon toteamista pätemättömiksi muista syistä. Tämä pätee, vaikka sopimusehto koskisi aivan samoja kuluttajan maksettaviksi tulevia kuluja, kunhan ne eivät aiheudu eri vaihtokurssin soveltamisesta vaan muista syistä, edellyttäen että näihin syihin voidaan direktiivin 93/13 3 artiklassa annetun määritelmän mukaan vedota.

90. Se, ettei valuuttakurssiriskiä koskevien sopimusehtojen kohtuuttomuutta voida tutkia, ei sitä paitsi johdu mitenkään tämän lain antamisesta eikä sitä edeltäneistä Kúrian yhdenmukaistamisratkaisuista. Kohtuuttomuuden tutkimisen estää se, että nämä sopimusehdot koskevat sopimuksen pääkohteen määrittelyä, ja sen kohtuuttomuutta ei lähtökohtaisesti voida arvioida, paitsi jos kyseisiä ehtoja ei ole laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.²⁷

91. Myöskään DH2- ja DH3-laki eivät vaikuta vaihtokurssiriskin määrittämistä koskeviin ehtoihin.

92. DH2-lakiin sisältyy yksityiskohtaisia teknisiä sääntöjä, joita on luettava yhdessä DH1-lain kanssa ja joiden tarkoituksena on varmistaa tilityksen avoimuus sekä kuluttajiin että pankkeihin nähden. Laissa määritellään tilitystä koskevat yleiset siviilioikeudelliset säännöt; sitä koskevat yksityiskohtaiset säännöt sisältyvät alemmantasoiseen säännöstöön eli MNB-määräyksen (Unkarin keskuspankin määräys).

93. DH3-laissa, joka on viimeinen valuuttamääräisiä luottoja koskevista lainsäädäntötoimista, säädetään ulkomaan valuutan määräisinä kirjattujen luottojen saldon muuntamisesta forinteiksi ja poistetaan näin vaihtokurssiriski, joka yksityisten kanssa tehtävissä kiinnelinasopimuksissa jää yksipuolisesti lainansaajan vastuulle. Laissa määritellään forinteiksi muuntamiseen sovellettavat tekniset säännöt ja siinä noudatettavat yksityiskohtaiset menettelysäännöt ja ehdot sekä säädetään kuluttajien kanssa tehtyjen luottosopimusten muuttamisesta forinteiksi muuntamisen kautta.

94. On totta, että tämä muuntamista koskeva laki perustuu yhdenmukaistamisratkaisussa nro 2/2014 PJE esitettyyn toteamukseen, jonka mukaan sopimuksen ollessa pätevä valuuttakurssiriski jää lainansaajalle, eikä sen ehtojen kohtuuttomuuteen voida vedota tuomioistuimessa muutoin kuin yhdenmukaistamisratkaisussa mainituissa tapauksissa ja siinä määritellyin perustein.

25 Ks. perustelujen 1 kohta, jonka mukaan ”lailla muutetaan Kúrian antamat laintulkinnat yleisiksi ja kaikkia sitoviksi. Siinä ei anneta uusia aineellisen oikeuden säännöksiä eikä määritellä uusia luotto-, laina- ja leasingsopimuksiin sovellettavia periaatteita, vaan ainoastaan kodifoidaan Kúrian antamat laintulkinnat. Näin vältetään se, että kuluttajat panevat joukoittain vireille pitkiä ja kalliita oikeudenkäyntejä, jotka myös kuormittaisivat tuomioistuinlaitosta”.

26 Tässä kohdassa muun muassa mainitaan, että ”laissa on Kúrian yhdenmukaistamisratkaisusta nro 2/2014 PJE aiheutuvia oikeudellisia seurauksia määritettäessä otettu huomioon unionin oikeuden ja erityisesti kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annetun direktiivin 93/13 säännökset. Siinä on myös otettu huomioon unionin tuomioistuimen, joka on toimivaltainen tulkitsemaan direktiiviä 93/13, oikeuskäytäntö ja erityisesti [14.6.2012 annetussa] tuomiossa Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349) ja [30.4.2014 annetussa] tuomiossa Kásler ja Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282) vahvistetut periaatteet. Laissa pyritään unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti pysyttämään tehdyt sopimukset voimassa mutta poistamaan niistä kohtuuttomat sopimusehdot. Tämä lähestymistapa vastaa myös pacta sunt servanda -periaatetta, joka on siviilioikeuden yleinen periaate. Lailla muutetaan jo olemassa olevien sopimusten sisältöä ainoastaan siinä määrin kuin on tarpeen, jotta vältetään tilanne, jossa sopimukset eivät voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja. Tämä nimittäin johtaisi sopimusten toteamiseen kokonaisuudessaan pätemättömiksi, mikä olisi myös lainansaajien etujen vastaista. Tästä syystä laissa annetaan osittain pätemättömiksi todettuihin sopimuksiin sovellettavat dispositiiviset säännökset, joista tulee erottamaton osa sopimusta siten, että ne korvaavat kohtuuttomat sopimusehdot”.

27 Ks. Kúrian tästä kysymyksestä omaksuma näkemys edellä tämän ratkaisuehdotuksen alaviitteestä 8.

95. Kyseisellä lailla annetaan siis täydentäviä säännöksiä, joilla pyritään tästä seikasta riippumatta rajoittamaan tulevia valuuttakurssien vaihteluja ja minimoimaan niiden vaikutukset.

96. Lain taustalla on siis nimenomaan ajatus kuluttajien tukemisesta lainsäädäntötoimella niin, että he kykenevät maksamaan lainansa takaisin, vaikka direktiivin 93/13 4 artiklan 2 kohdassa ei sallitakaan valuuttakurssiriskiä koskevan sopimusehdon kohtuuttomuuden tutkimista, koska se koskee olennaisesti sopimuksen pääkohteen määrittelyä.

97. Näin ollen katson, etteivät direktiivin 93/13 säännökset ole esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisille kansallisille säännöksille siltä osin kuin niissä on oikeusvarmuuden ja selkeyden vuoksi pyritty tekemään johtopäätökset unionin tuomioistuimen antamista tulkintaohjeista.

98. Näin ollen ehdotan toiseen ennakkoratkaisukysymykseen vastaamista siten, ettei direktiivi 93/13 ole esteenä sille, että jäsenvaltio muuttaa oikeusvarmuuden ja kuluttajansuojan varmistamiseksi lainsäädäntöteitse elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisiin sopimuksiin sisältyviä kohtuuttomia sopimusehtoja, kunhan näillä lainmuutoksilla ei heikennetä direktiivillä annetun suojan tehokkuutta.

Kolmas ennakkoratkaisukysymys

99. Kolmannella ennakkoratkaisukysymyksellään, joka jakautuu kahteen osaan, kansallinen tuomioistuin haluaa lähinnä selvittää, onko unionin oikeuden mukaista se, että Kúria antaa siviilioikeuden yhdenmukaista tulkintaa koskevia ratkaisuja, jotka sitovat tuomioistuuksia kuluttajansuojan alalla.

100. Jos tähän kysymykseen vastataan myöntävästi, se tiedustele, päteekö tämä sama johtopäätös silloin, kun yhdenmukaistamisneuvoston tuomarijäsenten valinta ei tapahdu avoimesti ennalta määriteltyjen sääntöjen perusteella, kun kyseisessä neuvostossa toimitettava menettely ei ole julkinen ja kun sitä, millaisiin asiantuntijoihin ja mihin oikeuskirjallisuuteen on tukeuduttu ja miten eri jäsenet ovat äänestäneet (puolesta vai vastaan), ei ole jälkikäteen mahdollista todeta.

101. Mielestäni – ja kuten Euroopan komissio huomauttaa – voidaan perustellusti pohtia, onko tästä kysymyksestä oikeastaan hyötyä riita-asian ratkaisun kannalta.

102. Vaikuttaa nimittäin siltä, että kansallisen tuomioistuimen pohdinnat, sellaisina kuin ne ilmaistaan kolmannessa ennakkoratkaisukysymyksessä, ilmentävät Unkarin tuomioistuinlaitokseen ja erityisesti Unkarissa meneillään olevaan laintulkinnan yhdenmukaistamiseen sekä Kúrian sen yhteydessä antamien sitovien ratkaisujen mahdollisiin seurauksiin liittyviä yleisiä huolenaiheita.²⁸

103. Mielestäni tämä näkökohta liittyy vain välillisesti pääasiaan, sellaisena kuin se on pantu vireille ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa, ja erityisesti kysymykseen siitä, mitä johtopäätöksiä kansallisissa tuomioistuimissa voidaan ja pitäisi tehdä elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisiin sopimuksiin sisältyvien sopimusehtojen toteamisesta kohtuuttomiksi.

104. Korostettakoon, etteivät direktiivin 93/13 soveltamisalaan kuulu jäsenvaltioiden menettelyt ja oikeudelliset välineet, jotka on otettu käyttöön niiden tuomioistuinlaitoksen järjestämiseksi ja kansallisen oikeuskäytännön yhdenmukaisuuden varmistamiseksi.

²⁸ Huomattakoon, että Venetsian komission lausunnossa todetaan, kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin mainitsee, että yhdenmukaisen laintulkinnan järjestelmä voi merkitä puuttumista tuomioistuinten lainkäyttötyöhön. Ks. lausunnon VI.5 luku, saatavana internetosoitteessa <http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD%282012%29001-e>.

105. Nähdäkseni nämä huolenaiheet eivät myöskään liity tehokkaan oikeussuojan vaatimuksiin, jotka johtuvat erityisesti SEU 19 artiklan 1 kohdasta, jossa jäsenvaltiot velvoitetaan luomaan oikeussuojakeinojen ja menettelyjen järjestelmä, jolla taataan tehokas oikeussuoja unionin oikeuden soveltamisalaan kuuluvilla aloilla.²⁹

106. Lisäksi voidaan pohtia, olisiko Unkarin sitovien laintulkintaratkaisujen järjestelmän kyseenalaistamisesta tässä tapauksessa mitään hyötyä, kun loppujen lopuksi vaikuttaa siltä, että direktiivissä 93/13 kohtuuttomia sopimusehtoja vastaan annetun suojan kannalta ongelmallisia ovat DH1-, DH2- ja DH3-lait.

107. Pelkästään ennakkoratkaisupyyntöä lukemalla on vaikea hahmottaa, mikä yhteys sitovien laintulkintaratkaisujen järjestelmällä on unionin toimivaltaan ja ennakkoratkaisupyynnössä mainittuihin unionin oikeuden peruseriaatteisiin.

108. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämä kysymys voidaan ymmärtää enintäänkin siten, että sillä halutaan selvittää, voivatko Kúrian laintulkinnan yhdenmukaistamisjärjestelmässä antamat sitovat ratkaisut velvoittaa sen toimimaan muun muassa direktiivin 93/13 ja tehokkaan oikeussuojan periaatteen vastaisesti.

109. Jotta unionin tuomioistuin voisi ottaa tällaisiin menettelyihin liittyvät ennakkoratkaisukysymykset käsiteltäväkseen, on osoitettava, että kyseiset menettelyt ovat omiaan estämään kansallisia tuomioistuimia täyttämästä tehtävänsä unionin oikeuden soveltamisessa.

110. Näin voi olla, jos esimerkiksi osoitetaan, että riidanalaiset järjestely- tai menettelysäännöt estävät kansallisia tuomioistuimia tekemästä tiettyjen sopimusehtojen kohtuuttomiksi toteamisesta kaikkia tarvittavia päätelmiä tai rajoittavat niiden mahdollisuuksia pyytää unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua niille SEUT 267 artiklan mukaan kuuluvan oikeuden nojalla.³⁰

111. Huomautan kuitenkin, että vaikka Kúrian antamat yhdenmukaistamisratkaisut ovat Unkarin tuomioistuimia sitovia, ne eivät mitenkään estä näitä tuomioistuimia arvioimasta, ovatko niiden käsiteltäviksi saatetut sopimukset unionin oikeuden mukaisia, ja tarvittaessa antamasta näistä unionin oikeuden mukaista tuomiota jättämällä soveltamatta kyseisiä yhdenmukaistamisratkaisuja unionin oikeuden ensisijaisuuden periaatteen nojalla.

112. Kuten tämä oikeudenkäynti osoittaa, mikään ei estä kansallisia tuomioistuimia esittämästä unionin tuomioistuimelle SEUT 267 artiklan nojalla ennakkoratkaisupyyntöä pyytääkseen sitä tulkitsemaan sovellettavia unionin oikeuden säännöksiä. Jos unionin tuomioistuin päätyy eri johtopäätökseen kuin se, johon yhdenmukaistamisratkaisussa on päädytty, tuomioon voidaan hakea muutosta, jotta varmistetaan tulevaisuudessa säännösten yhdenmukainen tulkinta unionin oikeutta noudattaen.

113. Tämä päätelmä on mielestäni linjassa unionin tuomioistuimen äskettäin 7.8.2018 antamassaan tuomiossa Banco Santander ja Escobedo Cortés (C-96/16 ja C-94/17, EU:C:2018:643)³¹ Tribunal Supremon (ylin tuomioistuin, Espanja) oikeuskäytännöstä esittämien täsmennysten kanssa. Kyseisessä tuomiossa vahvistettiin, ettei voida sulkea pois sitä, että yhdenmukaistajan roolissaan lainsäädännön tulkitsijana ja oikeusvarmuuden takaamiseksi Tribunal Supremon kaltaiset jäsenvaltion ylimmät tuomioistuimet voivat direktiiviä 93/13 noudattaen vahvistaa tiettyjä perusteita, joiden perusteella alempien tuomioistuinten on tarkasteltava sopimusehtojen kohtuuttomuutta.

29 Ks. esim. tuomio 27.2.2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117, 34 kohta).

30 Ks. erityisesti tuomio 5.10.2010, Elchinov (C-173/09, EU:C:2010:581, 24–32 kohta) ja tuomio 5.4.2016, PFE (C-689/13, EU:C:2016:199, 34 ja 38–41 kohta).

31 Ks. myös ratkaisuehdotukseni Banco Santander ja Escobedo Cortés (C-96/16 ja C-94/17, EU:C:2018:216).

114. Näiden toteamusten perusteella ehdotan, että kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen vastataan siten, että unionille kuluttajansuojan korkean tason varmistamiseksi annettu toimivalta sekä oikeus tehokkaaseen oikeussuojaan ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin eivät ole esteenä pääasiassa sovellettaville siviilioikeuden yhdenmukaista tulkintaa koskeville ratkaisuille.

Ratkaisuehdotus

115. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Budai Központi Kerületi Bíróságin esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin seuraavasti:

- 1) Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettua neuvoston direktiiviä 93/13/ETY on tulkittava siten, ettei se ole esteenä kansalliselle säännökselle, jolla silloin, kun kuluttajasopimus on osittain pätemätön, koska jokin sen ehdoista on todettu kohtuuttomaksi, pyritään pitämään sopimus lähtökohtaisesti voimassa ilman kohtuutonta ehtoa. Kansallinen tuomioistuin ei siis voi korjata elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen sopimukseen sisältyvän sopimusehdon pätemättömyyttä pelkästään sillä perusteella, että sopimuksen voimassa pitäminen olisi väitetysti kuluttajan taloudellisten intressien vastaista.
- 2) Direktiivi 93/13 ei ole esteenä sille, että jäsenvaltio oikeusvarmuuden ja kuluttajansuojan varmistamiseksi muuttaa lainsäädäntöiteitse elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisiin sopimuksiin sisältyviä kohtuuttomia sopimusehtoja, kunhan näillä lainmuutoksilla ei heikennetä direktiivillä annetun suojan tehokkuutta.
- 3) Unionille kuluttajansuojan korkean tason varmistamiseksi annettu toimivalta sekä oikeus tehokkaaseen oikeussuojaan ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin eivät ole esteenä pääasiassa sovellettaville siviilioikeuden yhdenmukaista tulkintaa koskeville ratkaisuille.